

Termikysymyksiä.

SKS:n kielitoimiston tiedonantoja.

1. Mikä vähennettävän nimeksi? Ekonomisti Helka Rajanen oli kirjeessään huomauttanut, että vanhastaan käytännössä oleva laskuopin termi *vähennettävä* pyritään nykyisin helposti käsittämään 'siksi luvuksi, mikä otetaan pois toisesta', vaikka sen opetetaan tarkoittavan 'sitä lukua, mistä otetaan pois toinen', ja tiedusti, mitä olisi epäkohdan poistamiseksi tehtävissä. Asiaa käsitellessään 30.1.45 kielivaliokunnan työjaosto totesi ekon. Rajasen mainitseman epäkohdan olevan olemassa ja sen aiheutuneen siitä, että verbi *vähentää* 1820-luvulla, jolloin sitä ruvettiin laskuopin terminä käyttämään (ja vielä paljon myöhemmin) kirjakeielessämme tarkoitti 'pienentämistä' (vrt. *Vähä* katkismus, *Vähä*-alkuiset paikannimet, *Vähä* Hämeenkatu Turussa jne.), mutta on vähitellen kehittynyt merkitsemään 'pois ottamista', niin että nykyisin sanotaan esim.: *3 vähennetään 5:stä* (eikä esim. »5 vähennetään 3:lla» tjs.). Alkuaan siis vähennettäväkin merkitsi samaa, kuin mitä nyt tarkoittaisi 'pienennettävä', mutta nykyinen kielivaisto tajuaa, että *vähennettävä* = 'pois otettava', jota jälkimmäistä käsitettä taas kouluissa neuvotaan sanomaan *vähentäjäksi* (alk. = 'pienentäjä'). Näin on päädytty ekon. R:n mainitse-

maan, yleiskielen selvyvyyden kannalta arveluttavaan kielivaiston ja perinnäisen terminologian väliseen ristiriitaan. Samoin työjaosto totesi, että asiaan oli kiinnittänyt huomiota jo v. 1935 »Koulutyö»-niminen aikakauslehti (n:ossa 4) ja mm. sen johdosta julistanut opettajille kilpailun uusien termien luomiseksi kaikille vähennyslaskun osatekijöille. Tämän kilpailun tuloksena oli mm., että vanhan *vähennettävän* tilalle päädyttiin ehdottamaan nimitystä *pienennettävä*. Ehdokas ei liene päässyt sanottavasti käytäntöön, mikäli opettajapiireistä asiaa tiedustettaessa oli käynyt ilmi.

Työjaosto ei tehnyt asiasta lopullista päätöstä, mutta piti puolestaan ehdotettua termiä *pienennettävä* sopivana syrjäyttämään *vähennettävän*, koska edellinen ilmaisee tarkoitettua asian nykyisen kielivaiston kannalta oikein ja eroaa kyllin selvästi myös termistä *vähentäjä*. (Viimeksimainittu voitaisiin työjaoston mielestä edelleen säilyttää, koska se ei johdane häiritseviin väärinkäsityksiin ja koska on syytä varoa uudistamasta vakiintunutta termistöä enempää, kuin on aivan välttämätöntä.) Asian katsottiin kaipaavan toimenpiteitä matematiikan harrastajain taholta.

2. **Keino- vai teko-?** Työjaoston kokouksessa 30. 1. 45 oltiin sitä mieltä, että ei olisissyytä lisätä *keino*-alkuisten yhdys-sanojen määrää, mutta katsottiin voitavan tinkiä jyrkästä *keino*-alun vastustamisesta sen verran, että milloin ilmaistaan toimimista, menetelmää, joka korvaa luonnollisen, sallittaisiin *keino*-alkua käytettävän, siis esim. tapauksessa *keino-kastelu*, mutta muuten, esim. puhuttaessa konkreettisesta teon tuloksesta, suositaisiin *teko*-alkua, esim. tapauksessa *tekosuoli*.

3. **Tehopinta.** Suomen Puhallintehdas oli tiedustellut, millä nimityksellä suomeksi voitaisiin ilmaista pintaa, jonka kautta puhalletaan ilmaa tuulettimesta huoneeseen ja josta ruotsissa on käytetty sanaa 'frontarea'. Yhdyttiin kannattamaan maist. H. Tepon ehdottamaa termiä *tehopinta*, joka oli tyydyttänyt myös tiedustelun tekijöitä.

4. **Sulkusyötin.** Tätä sanaa on maist. Teppo suositellut saman tehtaan tarpeisiin ilmaisemaan eräänlaista sulkukojetta, jonka läpi syötetään juoksevaa tavaraa (varsinkin viljaa) ilmanpaineputkeen; ruotsissa on vastaavasti käytännössä termi 'slussapparater'. Tämänkin ehdotuksen ovat tiedustelijat hyväksyneet.

5. **Syytötavara.** Ehdotettu englannin 'bulk'-sanan vastineeksi tarkoittamaan tavaraa, jota esim. putkea myöten lastataan laivaan. Työjaosto piti nimitystä *syytötavara* sopivampana kuin aikaisemmin ehdotettua termiä *lappotavara*.

6. **Käyttö-öljy.** Ehdotettu vastaamaan englannin termiä 'bunker oil' ja siis tarkoittamaan öljyä, joka on laivassa sen omana polttoaineena eikä vain kuljetettavana.